

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากต้นตำในป่า โดยชุมชนบ้านน้ำกิตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน” มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการต้นตำในป่าเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากต้นตำในด้านการผลิตและการตลาดของลูกชิต การจัดการดังกล่าวที่เกิดขึ้น ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการที่มีการพัฒนา ปรับเปลี่ยนตามกระแสของผลกระทบที่เกิดขึ้นตามสาเหตุและปัจจัยในชุมชนที่แตกต่างกันให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ในอนาคต ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจจะนำไปปรับใช้เป็นแนวทางการสนับสนุน ขยายแนวความคิดและวิธีการจัดการการอนุรักษ์ต้นตำในชุมชนอื่นๆ ให้กว้างขวางขึ้นต่อไปได้

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชาวเขาในหมู่บ้าน โดยมีการบันทึกข้อมูลและการสังเกตการณ์เป็นวิธีการหลัก ซึ่งได้ข้อสรุปแยกเสนอเป็นประเด็นได้ดังนี้ คือ

1. รูปแบบการจัดการต้นตำในป่าเชิงอนุรักษ์

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า รูปแบบการจัดการต้นตำในป่าเชิงอนุรักษ์ ในหมู่บ้านน้ำกิตำบลผาทอง 3 รูปแบบ โดยมีการใช้ชื่อเรียกตามชุมชนที่ตั้งขึ้น 2 แบบ ได้แก่ การจัดการแบบแบ่งเขต กับ การจัดการแบบรวมกลุ่ม ส่วนการจัดการแบบมีเงื่อนไขผู้วิจัยนั้น ได้เรียกตามลักษณะที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่

1.1 การจัดการแบบแบ่งเขต

เป็นการจัดการที่มีการแบ่งเขตรับผิดชอบอย่างชัดเจน ที่มีการแบ่งการดูแลป่าในพื้นที่เขตบ้านน้ำกิตำบลผาทองในปี 2532 ให้ 22 ครอบครัว ดูแลและรับผิดชอบตามเขตรองน้ำที่มีการแบ่งเขต ทั้งนี้ การแบ่งเขตครอบคลุมไปถึงการดูแลรักษา การใช้ประโยชน์จากต้นตำและพรรณไม้ชนิดอื่นๆ ในเขตป่าบ้านน้ำกิตำบลผาทอง โดยในเขตป่าของแต่ละครอบครัวจะมีสิทธิ์เข้าใช้ประโยชน์ได้ แต่ก็ต้องอยู่ในขอบเขตของกฎข้อห้ามเกี่ยวกับการตัดฟันโค่นผา ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนก็จะมีผลและถูกปรับเป็นเงิน

1.2 การจัดการแบบมีเงื่อนไข

เป็นการจัดการที่เกิดขึ้นเพื่อลดความขัดแย้งในการแข่งขันทรัพยากรจากป่า โดยเฉพาะผล ต้าวเมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยว ซึ่งเริ่มขึ้นในปี 2540 โดยการใช้เงื่อนไขด้านแรงงานและความสามารถ ของแต่ละครอบครัวเป็นตัวกำหนด คือ ปกติแรงงาน 2 คน จะสามารถบีบผลต้าวได้ 3 ทะลายใน 2 วัน หรือ ถ้ามีแรงงาน 3 คน จะสามารถบีบผลต้าวได้ 5 ทะลายใน 2 วัน ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ชัดเจนที่ ชาวเข้าในบ้านน้ำกึเหนือสามารถควบคุมกันได้ในชุมชน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก

1.3 การจัดการแบบรวมกลุ่ม

เป็นการจัดการที่รวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนบ้านน้ำกึได้เพื่อช่วยกันเก็บผลต้าว โดยการเก็บ ผลต้าวแบบรวมกลุ่มนี้ จะเริ่มตั้งแต่การเก็บผลต้าวจนถึงการขายแล้วนำเงินที่ได้มาแบ่งให้เท่ากันทุก คน ตามจำนวนสมาชิกที่เข้าเก็บ คนผลต้าวเป็นตัวแทนของแต่ละครอบครัว ครอบครัวละ 1 คน ภาย หลังจากการเข้าเก็บผลต้าวแบบรวมกลุ่มแล้ว หากสมาชิกต้องการเก็บอีกก็สามารถทำได้ แต่ก็ต้องอยู่ ภายใต้อาณัติและกฎข้อห้ามของบ้านน้ำกึได้ด้วย

2. การใช้ประโยชน์จากต้นต้าวในด้านการผลิตและการตลาดของลูกซิด

โดยทั่วไปการใช้ประโยชน์จากต้นต้าวในด้านการผลิตและการตลาดจะใช้เมล็ดข้างในผล เท่านั้น ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “ลูกซิด” ลูกซิดจะใช้เพื่อบริโภคในลักษณะเป็นของหวาน โดยจะมีขั้นตอน 2 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

2.1 วิธีการผลิตลูกซิด

วิธีการผลิตลูกซิด ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การหาต้นต้าวและวิธีการเก็บผลต้าวใน (2) การแกะผลต้าว เพื่อดูเมล็ดข้างในว่าสามารถเก็บได้หรือไม่ (3) การตัดควั่นผลต้าว ก่อนการนำไป ต้ม (4) การต้มผลต้าว เพื่อให้ผลต้าวสุกก่อนที่จะนำมาบีบ (5) การบีบผลต้าว เป็นการบีบผลต้าว เพื่อให้ได้เมล็ดลูกซิดข้างใน (6) การบรรจุลูกซิดในถุงพลาสติก เพื่อรักษาคุณภาพของต้าวและเพื่อ ง่ายต่อการขนส่ง

2.2 วิธีทางการตลาดของลูกซิด

วิธีทางการตลาดของลูกซิด ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) จากชาวบ้านผู้พ่อค้า เป็นการ ขาย “ต้าวแห้ง” ให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อลูก (2) จากพ่อค้าผู้โรงงาน เป็นการขาย “ต้าวเปียก” ให้กับโรงงานแปรรูป โดยต้าวจะผ่านการแช่น้ำ 2 – 3 คืน ก่อนการถูกส่งขาย (3) จากโรงงานผู้พ่อค้า

เป็นการนำตัวเปียกมาผ่านขั้นตอนการแปรรูปของโรงงาน จนได้ตัวเชื่อมบรรจุบิบเพื่อรอจำหน่าย
(4) จากพ่อค้าผู้บริโภคนำไปจำหน่ายลูกซัดเชื่อมสู่มือผู้บริโภค

อภิปรายผล

1. การอภิปรายผลรูปแบบการจัดการ

1.1 การจัดการแบบแบ่งเขต

1.1.1 เงื่อนไขของการจัดการแบบแบ่งเขต

ความสำนึกและความเข้าใจในการรักษาป่าของคนรุ่นหลังที่มีต่อการจัดการลักษณะนี้ อาจมีลดลงจากคนรุ่นที่ก่อตั้ง ความเชื่อมั่นและศรัทธาที่เปลี่ยนไปไม่ว่าจะเป็นเฉพาะตัวบุคคลหรือวิธีการในการจัดการก็จะมีผลโดยตรงต่อสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่า โดยเฉพาะในด้านของจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น จาก 22 ครอบครัว มาเป็น 45 ครอบครัว ทำให้มีการแบ่งย่อยในลักษณะครอบครัวขยายในพื้นที่เดิม วิทยุรุ่นในหมู่บ้านจะมีความความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้นำทางด้านความคิด (พ่อจ้อยถิ่น แซ่เต๋น) น้อย เพราะในอดีตเคยเสพยาเสพติด ทำให้ปัจจุบันการพูดคุยบางครั้งไม่เป็นที่น่าเชื่อถือเท่าที่ควร

แนวทางวิธีการแก้ไข คือ 1)ชุมชนควรมีการพูดคุยถึงรายละเอียดของการจัดการแบบแบ่งเขตให้คนในชุมชนได้รับทราบและมีการปรับเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันให้มากขึ้น 2)หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านงบประมาณ เทคนิควิธี และความรู้ต่างๆอย่างจริงจัง รวมทั้งทำความเข้าใจในการจัดการพร้อมทั้งช่วยปลูกจิตสำนึกคนในชุมชนให้มีความรับผิดชอบมากขึ้นด้วย

ข้อดี

- 1.เป็นการจัดการที่สามารถรักษาสภาพป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น และมีการฟื้นตัวขึ้นอย่างชัดเจน ตั้งแต่ปี 2532 - ปัจจุบัน
- 2.ชาวเข้าบ้านน้ำกึ่งกลางมีการควบคุมดูแลกันเองภายในชุมชน ทำให้ช่วยลดการแย่งชิงแย่งชิงทรัพยากรจากป่า และลดการจัดการ ภาระการควบคุมจากหน่วยงานของรัฐ
- 3.เป็นการสร้างนิสัย รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งผลถึงชุมชนข้างเคียงให้เกิดการเลียนแบบในทางความคิดได้
- 4.เป็นการจัดการที่มีความยั่งยืนทั้งลักษณะการจัดการและการเพิ่มปริมาณของต้นตัว ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น และสามารถเป็นต้นแบบให้ชุมชนใกล้เคียงได้ในอนาคต

ข้อเสีย

1. การจัดการแบบนี้เป็นการกำหนดรูปแบบที่แน่นอน เมื่อเกิดมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านประชากรในชุมชน และปริมาณต้นตำ หรือทรัพยากรป่าก็จะสามารถแก้ไขได้ยาก

2. ในพื้นที่ป่าของแต่ละครอบครัวไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างละเอียดว่า มีการกระทำผิดหรือละเมิดกฎหรือไม่ เพราะพื้นที่ป่ามีบริเวณกว้าง

3. ความเข้าใจในการจัดการแบบแบ่งเขตที่ได้ตั้งขึ้น บางครอบครัวเข้าใจว่า “แบ่งเป็นกรรมสิทธิ์” ทำให้มีการซื้อขายเกิดขึ้น แต่ก็ไม่มีผลในทางกฎหมาย เพราะที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ การขายเป็นเพียงการถ่ายโอนการเข้าดูแลในพื้นที่ที่มีการขายเท่านั้น หากมีขายเพื่อการตัดไม้จริงก็จะมีความคิดทั้งกฎของหมู่บ้านและกฎหมายตามพระราชบัญญัติป่าไม้

1.2 การจัดการแบบมีเงื่อนไข

1.2.1 เงื่อนไขของการจัดการแบบมีเงื่อนไข

สาเหตุหลักของการจัดการแบบมีเงื่อนไขที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาอันสั้น คือ ปริมาณและแหล่งเจริญเติบโตของต้นตำ เพราะ ต้นตำมักจะมีการเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีความชื้นสูง มีลำน้ำไหลผ่าน ด้วยพื้นที่บ้านน้ำกึ่งเหนือ มีสายน้ำหลักคือ “ลำน้ำกึ่ง” เพียงสายเดียวและมีสาขาย่อยอีกเพียง 2 สาย ทำให้พื้นที่หาตำจึงมีแค่ตามลำน้ำนี้เท่านั้น ความพยายามที่จะแบ่งเขตการจัดการในลักษณะบ้านน้ำกึ่งกลางจึงเป็นไปได้ยาก สาเหตุที่สอง คือ จำนวนประชากรของบ้านเหนือมีมาก ทำให้การแบ่งพื้นที่ตำเป็นไปได้ยาก หรือถ้าหากทำร่วมกันเหมือนบ้านน้ำกึ่งได้จะต้องใช้เวลานานและรวบรวมตำได้ยาก เพราะ ต้นตำที่ขึ้นอยู่บ้านน้ำกึ่งเหนือ ก่อนข้างที่จะกระจาย

แนวทางวิธีการแก้ไข คือ การเพาะต้นตำ แล้วนำต้นตำที่ได้จากการเพาะไปปลูกในพื้นที่ร่องน้ำตามธรรมชาติที่ยังไม่มีต้นตำ หรือมีต้นตำน้อยเพื่อให้มีปริมาณต้นตำที่มากขึ้นในอนาคต แต่วิธีการนี้อาจต้องใช้ระยะเวลานานมาก เพราะตัวต้องใช้เวลาในการเจริญเติบโตประมาณ 15 – 20 ปี จึงจะให้ผลผลิตได้

ข้อดี

1. ทุกคนจะทราบถึงศักยภาพ และความสามารถ ในการเก็บตำที่มีอย่างจำกัด ทำให้สามารถลดข้อขัดแย้งในการแย่งชิงผลตำ

2. การเริ่มเก็บตำพร้อมกันด้วยการกำหนดวัน ทำให้เกิดความยุติธรรมในการเก็บตำ

ข้อเสีย

1. การตั้งกฎข้อห้ามไม่ครอบคลุมทรัพยากรชนิดอื่น ทำให้มีการเก็บทรัพยากรอื่นๆ จากป่า ทั้งเพื่อใช้ในครอบครัวและเพื่อขาย มีความเสี่ยงต่อปริมาณและความสมบูรณ์ของป่า

1.3. การจัดการแบบรวมกลุ่ม

1.3.1 เงื่อนไขของการจัดการแบบรวมกลุ่ม

สาเหตุหลักของการจัดการแบบรวมกลุ่มจะคล้ายๆ กับการจัดการแบบมีเงื่อนไขของบ้านน้ำกึเหนือ คือ ปริมาณและแหล่งเจริญเติบโตของต้นตำมีน้อย เพราะ ต้นตำมักจะมีการเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีความชื้นสูง มีลำน้ำไหลผ่าน ด้วยพื้นที่บ้านน้ำกึได้ มีสายน้ำหลักเป็นเพียงลำห้วยสาขาย่อย 6 สาย ทำให้พื้นที่หาตำจึงมีแค่ตามลำน้ำเท่านั้น ความพยายามที่จะแบ่งเขตการจัดการในลักษณะบ้านน้ำกึกลางจึงเป็นไปได้ยาก หรือถ้าหากทำแบบมีเงื่อนไขเหมือนกับบ้านน้ำกึเหนือจะทำให้ต้นตำเสียหายเป็นอย่างมากเพราะ จะมีการแย่งชิงทรัพยากรกันอย่างรุนแรงเนื่องจากต้นตำมีน้อย และค่อนข้างที่จะกระจุกกระจาย

แนวทางวิธีการแก้ไขจะเหมือนกับบ้านน้ำกึเหนือ คือ การเพาะต้นตำ แล้วนำต้นตำที่ได้จากการเพาะไปปลูกในพื้นที่ร่องน้ำตามธรรมชาติที่ยังไม่มีต้นตำ หรือมีต้นตำน้อยเพื่อให้มีปริมาณต้นตำที่มากขึ้นในอนาคต แต่วิธีการนี้อาจต้องใช้เวลาอย่างมาก เพราะตำต้องใช้เวลานานในการเจริญเติบโตประมาณ 15 – 20 ปี จึงจะให้ผลผลิตได้

ข้อดี

1. ตัวแทนจากทุกครอบครัวมีสิทธิที่จะออกความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ตั้งแต่เก็บผลตำวางจนถึงการขายลูกซิดให้กับพ่อค้า

2. ชุมชนใช้ความสามัคคี ความร่วมมือในชุมชนเป็นหลักในการจัดการแบบรวมกลุ่ม

3. ชุมชนมองเห็นความสำคัญของการแพร่กระจายพันธุ์ของต้นตำอย่างชัดเจน (มีการถือปฏิบัติอย่างจริงจัง)

4. ความเสมอภาคของทุกครอบครัวทำให้ความขัดแย้งในชุมชนลดลง

ข้อเสีย

1. ภายหลังจากการรวมกลุ่มเก็บตำแล้ว จะไม่สามารถตรวจดูได้ว่า มีการลักลอบเก็บตำที่ทิ้งไว้เพื่อทำพันธุ์หรือไม่

2. เนื่องจากปริมาณตำมีน้อย แต่จำนวนคนเก็บมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ส่วนแบ่งมีโอกาสดูถูกแบ่งมากขึ้นเรื่อยๆ

จากลักษณะของการจัดการทั้ง 3 รูปแบบ พบว่า เป็นการดำรงชีวิตที่มีเอกลักษณ์ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่าอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารมณ (2542) ที่ได้ศึกษาการจัดการป่าชุมชนของชาวกระเหรี่ยงที่เชื่อว่า สิ่งเหนือธรรมชาติจะคลั่งบันดาลสิ่งต่างๆ ให้กับตนเองและชุมชน จนทำให้ได้มีประเพณี วัฒนธรรมที่เอื้อต่อการดูแลรักษาป่า แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยไม่ว่าจะเป็น ระบบนิเวศของผืนป่า ชุมชนข้างเคียง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือ บทบาท ความร่วมมือจากคนในชุมชนที่ มงคล (2536) พบว่า การอนุรักษ์ป่าจะสำเร็จได้ต้องอาศัยบทบาทความร่วมมือ และทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ป่าไม้ นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความร่วมมือและลดความขัดแย้งลงนั้น สุรรัตน์ (2540) พบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน ที่มีปฏิสัมพันธ์กันมากจะทำให้ลดช่องว่าง ให้มีการเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตของชาวบ้านมากขึ้นด้วย

2. การอภิปรายผล การใช้ประโยชน์จากต้นตำว

หมู่บ้านน้ำกิมมีการใช้ประโยชน์จากต้นตำวเพียงอย่างเดียวคือ “เมล็ดตำว” หรือ ลูกชิต ในลักษณะของการนำมาบริโภคเป็นของหวานร่วมกับไอศกรีม รวมนิตร หรือ ขนมหวานชนิดต่างๆ ในทุกปีที่มีการเก็บตำวจะมีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้านประมาณ 1,300,000 บาท ทำให้อาชีพเก็บตำว เป็นอาชีพที่คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่กล่าวว่า “เป็นอาชีพทำเงิน” ซึ่ง ลำแพน (2540) ได้นำเสนอว่า ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งในการจัดการป่าชุมชน คือ เศรษฐกิจชุมชน ที่ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและสามารถสร้างผลประโยชน์ให้แก่คนในชุมชนได้ในระยะยาวและยั่งยืน แต่การใช้ประโยชน์ได้อย่างอิสระ มนัส (2541) ให้เหตุผลว่า ต้องอยู่ในจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ จิตสำนึกที่เห็นถึงคุณค่าของป่าและความจำเป็นในการจัดการทรัพยากรป่าไม้

ทั้งนี้ไม่เพียงแต่ชุมชนน้ำกิมเท่านั้น การขยายเครือข่ายการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนไปยังชุมชนใกล้เคียง เช่น บ้านน้ำแบ่ง บ้านสันเจริญ หรือ บ้านน้ำดัก ล้วนมีความจำเป็นทั้งสิ้น การจัดการที่เกิดขึ้นทั้ง 3 รูปแบบ เป็นรูปธรรมที่บ่งบอกได้อย่างชัดเจนถึงแนวคิดอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นแนวคิดที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ประการที่สอง แนวคิดนั้นต้องได้รับการปฏิบัติจากคนในชุมชน ไม่ใช่การตีกรอบจากคนภายนอกชุมชน ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนแนวคิดจากคนภายนอกชุมชนด้วย แนวคิดนี้ยังสามารถใช้ได้กับชุมชนที่มีสังคมวัฒนธรรม หรือ ปัญหาที่คล้ายกันสามารถนำมาปรับใช้ได้

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กอบกาญจน์ (2538) ที่ได้พบว่า ชุมชนที่มีลักษณะสังคมวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันจะมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น มีเครือข่ายทางสังคมเป็นกลุ่มเครือข่ายที่พึ่งพาอาศัยกันสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้จากการเรียนรู้ผ่านทางเครือข่าย ทำให้เกิดการยอมรับแนวคิดและสามารถแก้ไขปัญหาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แยกข้อเสนอแนะเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อเสนอแนะจากชุมชนบ้านน้ำกิ

1.1 การขยายพันธุ์ต้นตำ

ชุมชนบ้านน้ำกิต้องการทราบวิธีการขยายพันธุ์ต้นตำว่า มีวิธีใดบ้างรวมไปถึงการเพาะพันธุ์พืชป่าชนิดอื่นๆ นอกจากนี้ยังต้องการให้มีจำนวนต้นตำในป่ามากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้มีจำนวนต้นตำมากพอที่จะสามารถเปลี่ยนการจัดการแบบมีเงื่อนไขและการจัดการแบบรวมกลุ่ม ให้เป็นการจัดการแบบแบ่งเขต ซึ่งมีประสิทธิภาพมากกว่า

1.2 การสนับสนุนจากรัฐ

ชุมชนบ้านน้ำกิต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น ทั้งด้านความรู้ทางการเกษตร เงินทุน พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อใช้ในการยังชีพ แต่ที่ผ่านมามีการสนับสนุนมักเป็นพันธุ์พืชเศรษฐกิจที่ต้องนำผลผลิตไปจำหน่ายนอกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นชาวบ้านมีปัญหาด้านการตลาดจึงทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

2. ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย

2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลายชนิด ซึ่งแต่ละชนิดมีความเหมาะสมในการใช้งานที่ต่างกันเช่น แบบสัมภาษณ์ใช้ได้ดีกับการกับการบันทึกตัวเลข ข้อมูลที่ต้องการข้อเท็จจริง ถูกผิด เป็นต้น การบันทึกเทปใช้ไม่ได้ผล เนื่องจากกลุ่มประชากรเป็นชาวเขาทำให้ไม่สามารถแปลความในเทปได้ การใช้ล่ามใช้ได้ผลดีและมีส่วนช่วยได้มากในระหว่างการสนทนากลุ่ม และเครื่องมือสำคัญมากก็คือ การสังเกต การบันทึกภาพ การทำแผนที่ การจดบันทึกย่อและการสนทนากลุ่ม และรายบุคคล เพื่อบันทึกรายละเอียดทุกขั้นตอนและข้อมูลต่างๆ โดยที่ข้อมูลไม่จำเป็นต้องตรงกับชื่อเรื่อง เมื่อได้ชุดข้อมูลแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์และตัดประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องออกในภายหลัง

2.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- มุมมองของรัฐ

ทรัพยากรป่าไม้ เป็นทรัพยากรที่มีการทดแทนโดยกลไกของธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ในปัจจุบัน คนได้เข้าไปอยู่ในป่ามากขึ้น ทำให้มีการกล่าวถึง “คนอยู่ร่วมกับป่าได้” จึงทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจ 2 ประเด็น คือ 1) ป่าของรัฐ คนส่วนมากจะมีแนวคิดว่าหากป่าไม้ของเราต้อง ตัดฟัน โคนเผา หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครองสิ่งที่ต้องการ เช่น ตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย เป็นต้น 2) ป่าของเรา ในทางตรงกันข้ามการปลูกฝังจิตสำนึกถึงการเป็นเจ้าของ การดูแลรักษา การให้ความรู้ที่เหมาะสม การดูแลตนเองในชุมชน ทำให้การลักลอบตัดไม้ การทำลายป่าจะถูกปรามและถูกลงโทษจากกฎของชุมชนเอง แต่ทั้งนี้ควรอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วย

- มุมมองของชาวบ้าน

การจัดการแบบแบ่งเขตของบ้านน้ำกกลาง นับว่าเป็นการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างป่า (ต้นต่าว) คน และระบบนิเวศ เป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงลึก คือ ภายใต้อิทธิพลป่ามีความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตอยู่ร่วมกัน มีการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน เมื่อมีคนเข้าไปในระบบ หากมีการตัดดวงผลประโยชน์จากป่าก็จะทำให้ความสมบูรณ์สิ้นสุดลงในระยะเวลาอันสั้น แต่ถ้าคนดูแลรักษาป่าและใช้ป่าเพื่อยังชีพอย่างพอเหมาะ ป่าไม้ก็จะคืนความอุดมสมบูรณ์และปัจจัยสี่ให้แก่คนในชุมชน และจะส่งผลให้เกิดระบบนิเวศที่ยั่งยืนได้

2.3 ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนา

- การพัฒนาท้องถิ่น

ชุมชนบ้านน้ำก การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะเป็นการจุดประกายให้กับคนในชุมชนได้สนใจและมีโอกาสได้คิดถึงการเปลี่ยนแปลงการจัดการให้ดีขึ้น เสนอความคิด หาวิธีการที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการ และข้อจำกัดของรูปแบบการจัดการ เพื่อขยายผลต่อไปในอนาคต

โรงเรียนบ้านน้ำพู่ร้อน วิธีการผลิตลูกชิดในชุมชนเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนส่วนมากรู้วิธีการเก็บแต่ก็ไม่มีโอกาสได้สัมผัสอย่างเป็นระบบ ขณะที่มีการเรียนแบบบูรณาการ โรงเรียนควรมีการสอนวิธีการผลิตลูกชิดตลอดจนถึงการทำนายลูกชิด หรือ แม้กระทั่งการนำลูกชิดมาทำขนม ของหวาน เพื่อเป็นรายได้ให้กับนักเรียน

- การทำปรับปรุงพันธุ์ต้นข้าว

เนื่องจากต้นข้าวมีอายุการเจริญเติบโตจนถึงปีที่ให้ผลผลิตที่ยาวนานมาก ชุมชนบ้านน้ำกิ้งจึงต้องการให้ต้นข้าวมีอายุจนถึงปีที่ให้ผลผลิตให้น้อยกว่าเดิม และยังไม่มีการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหานี้ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์ให้มีอายุที่สามารถให้ผลผลิตได้น้อยลง รวมทั้งการวิจัยเกี่ยวกับการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ เช่น การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เป็นต้น

2.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ควรจะทำการวิจัยเกี่ยวกับ ระบบนิเวศของต้นข้าวในป่า การขยายพันธุ์ต้นข้าว การปรับปรุงพันธุ์ต้นข้าว และการตลาดของลูกชิด เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานต่อไป ซึ่งที่ผ่านมา “ต้นข้าวในป่า” เป็นแรงผลักดันทั่วโลกในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนหมู่บ้านน้ำกิ้ง จากการจุดประกายในหมู่บ้านแล้วขยายวงกว้างทั้งหมู่บ้าน และคาดหวังว่าจะสามารถขยายไปในชุมชนใกล้เคียงด้วย ทำให้มีการปรับแนวทางในการจัดการต้นข้าวในป่า ให้มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ (บ้านน้ำกิ้งเหนือ บ้านน้ำกิ้งกลาง บ้านน้ำกิ้งใต้) จนสามารถพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความยั่งยืนในระบบนิเวศของต้นข้าวได้เอง